

Éditorial

La catalanística en terres franceses ve de lluny. L'any 1969, la professora Mathilde Bensoussan va iniciar les classes de llengua catalana a la Universitat de Rennes esdevenint així pionera de l'ensenyament del català en el món universitari francès. A partir d'aleshores, també començaren els ensenyaments de català a la Universitat de Perpinyà (inclosos primer a un Departament d'estudis ibèrics, autònoms des de 1982, i vinculats més tard a la via "Cultures i llengües regionals", pròpia de l'Estat francès). L'any 1977 es creà el *Centre d'Études Catalanes* a la Universitat de la Sorbona com a emblemàtic pal de paller de la catalanística a l'hexàgon. Paral·lelament, l'ensenyament del català s'ha anat extenent a altres universitats franceses: a Grenoble, Burdeus, Tolosa, Lio, Lille, Ais de Provença, Montpellier, Dijon, Saint-Étienne i fins i tot a la Universitat de Bretanya-Sud. La creació de l'*Association Française des Catalanistes* l'any 1991 marca una fita dins de la catalanística a França ja que cristal·litza la voluntat per part dels professors i investigadors de les universitats franceses de treballar plegats i augmentar la visibilitat dels estudis catalans en l'àmbit francès. Amb l'afany d'incentivar l'aprenentatge i l'estudi de la llengua catalana en tots els seus vessants, el paper de l'Institut Ramon Llull ha estat clau en la consolidació dels estudis de llengua catalana a les universitats franceses. Gràcies a aquesta entitat, la Universitat de Bretanya-Sud va introduir l'ensenyament del català a partir de l'any 2004.

Si bé l'Alta Bretanya l'any 1999 ja havia acollit un col·loqui de l'*Association Française des Catalanistes* a la Universitat de Rennes sota el títol *Els països catalans i el Mediterrani: mites i realitats*, la Baixa Bretanya ho tenia com una assignatura pendent que es materialitzà l'any 2011 a la ciutat de Lorient. Dins de la dinàmica d'aquesta associació, el V Col·loqui de l'*Association Française des Catalanistes* es presentava com una trobada científica de caràcter interdisciplinari que havia d'abastar els àmbits de la llengua, la literatura i la cultura catalanes. Tenint en compte les característiques de la Baixa Bretanya, el col·loqui es va plantejar com una oportunitat per posar en paral·lel la situació de la llengua catalana amb la de les llengües de Bretanya i dedicar estudis a certs temes catalans relacionats amb la Bretanya, com la prolífica matèria de Bretanya, o la figura de l'apassionant i alhora controvertit Sant Vicent Ferrer que morí a Vannes l'any 1419. Atès que els organitzadors del col·loqui treballen en qüestions de lexicologia i lexicografia, resultava escaient dedicar una part dels treballs científics a qüestions lexicogràfiques.

Per la gran quantitat de treballs, tots ells avaluats per un comitè de lectura, s'ha procedit a una doble publicació: d'una banda, els treballs dedicats a la matèria de Bretanya i a Sant Vicent Ferrer han estat publicats en un volum monogràfic de la col·lecció *Culture catalane* de l'Editorial Trabucaire de Perpinyà, i d'altra banda, els treballs relacionats amb la lexicografia, estudis lingüístics i altres estudis de caire divers han estat recollits en aquesta revista de format digital. Amb la publicació que aquí oferim, no només tenim el goig d'aplegar una bona colla dels treballs presentats a Lorient, sinó que també tenim el goig de donar continuïtat a la *Revue d'Études Catalanes* (REC) que ja existia en format tradicional. Gràcies a la iniciativa i a la perícia d'en Christian Camps, catedràtic (actualment jubilat) de la Universitat Paul-Valérie Montpellier 3, la REC va començar a aparèixer l'any 1998 i va conèixer un exemplar anual fins l'any 2006. Amb el número que aquí proposem des de l'*Association Française des Catalanistes*, tenim la ferma voluntat d'encetar una segona etapa de la REC tot aprofitant la difusió científica que ens ofereixen les noves tecnologies.

Aquest primer número en format digital brinda al lector l'oportunitat d'accedir a treballs de temàtiques variades però tots ells relacionats amb la llengua catalana. Per començar, conté un parell de treballs pròpiament lexicogràfics. Es tracta dels treballs de Xavier Rull i d'Isabel Turull. Així com el primer posa en evidència la irregularitat que presenten els diccionaris de llengua catalana entre els anys 1990 i 2010 a l'hora de tractar els mots gramaticalitzats del tipus *acabat, cap, força, pas*, etc., el segon analitza la praxi lingüística de Carles Riba a través del gènere rondallístic bo i comprovant que aquest escriptor es manté fidel a les indicacions de Fabra i Coromines, la qual cosa fa que la llengua ribiana de les obres adreçades a un públic infantil conegui una evolució vers la depuració i l'eliminació de localismes i formes connotades socialment.

Dos altres treballs, de Margalida Adrover i d'Aurélie Saffroy, tracten aspectes de les variants diatòpiques referents a territoris força allunyats de la llengua catalana: el català septentrional i el català de les terres de l'Ebre. Margalida Adrover demostra que certs trets dialectals del català de la Catalunya del Nord propis també del llenguadocià, com el tancament de la *o* tònica en *u* (*boca/buca*), l'elisió de la *n* de paraules agudes (*mans/mas*) i la presència d'infiniutius del tipus *búller* o *cúller*, van desapareixent en el català de les joves generacions dels territoris septentrionals. El treball d'Aurélie Saffroy no només dóna compte dels trets més notoris del tortosí, sinó que descriu i demostra la voluntat identitària per part dels locutors d'aquest territori els quals, a través de la

llengua, es desmarquen tant de la variant valenciana com del català normatiu actuant així de filtre entre les dues llengües.

Aquests dos treballs, on aspectes interns i externs són indissociables, ens porten cap a dos treballs més on prima l'enfoc sociolingüístic: són els treballs de Chrystelle Burban i Christian Lagarde d'una banda, i de Mercè Pujol d'altra. En el primer, els autors expliquen i comparen els processos de revifalla a Catalunya i a Bretanya, dos territoris amb certs trets comuns, però alhora amb diferències substancials. L'absència (o quasi absència) i l'omnipresència d'un Estat han generat processos molt diferents: el trencament de la transmissió intergeneracional que s'ha produït a la Bretanya no s'ha produït als territoris catalans. Davant d'aquesta realitat, els autors demostren que en ambdós processos identitaris la llengua no té el mateix pes. Mercè Pujol explica com la terminologia emprada a l'hora de designar les llengües influeix en la representació que els locutors, o els possibles locutors, es fan d'una llengua en concret. El fet de considerar a Espanya i a França les llengües diferents del castellà i del francès respectivament com a llengües "perifèriques" confereix a aquestes dues llengües un caràcter central, de tal manera que els parlants d'una llengua central no estan avesats a aprendre una altra llengua i al mateix temps els parlants de la perifèria demostren interès per aprendre la llengua central. Mercè Pujol compara aquest model amb societats més horitzontals caracteritzades per una gran diversitat lingüística.

Elena Grínina ens fa conèixer l'interès que, al llarg de la història, ha suscitat la cultura catalana en la societat russa. En aquest sentit posa de relleu la propagació de la doctrina lul·liana a Rússia que començà de la mà de Kwirin Kulhmann al segle XVII, així com també la cultura trobadoresca i els Jocs Florals que esdevingueren temes d'estudi a principis del segle XX gràcies a Vasily Shismariov. L'autora parla de "boom" per referir-se a la proliferació de traduccions en rus que començà els anys vuitanta d'autors catalans com Mercè Rodoreda, Montserrat Roig, Manuel de Pedrolo, Quim Monzó i molts més.

Des d'un vessant literari, aquest número conté un parell d'articles dedicats a Mercè Rodoreda. Imma Contrí i Carles Cortés, a partir del món fictici i simbòlic vehiculat pel personatge central de *Quanta, quanta guerra...*, fan una sèrie de propostes didàctiques destinades a l'aprenentatge del català. Raül David Martínez, per la seva banda, fa una comparació de la sala de les nines com a espai secret a l'obra de Mercè Rodoreda i Llorenç Villalonga: la diferència en la representació d'aquest espai rau en les dues orientacions diferents del discurs de gènere.

Aquest número també té un parell d'articles de caire social. Josep Pinyol ens situa a la Barcelona modernista de finals del segle XIX i començaments del XX per tal de presentar-nos Mariano Foix i Prats, un gran artista de premsa poc conegut però que, a través de les seves il·lustracions i amb un estil inconfusible marcat per la delicadesa, l'elegància i la força, féu una anàlisi crítica dels comportaments socials dels barcelonins i dels catalans de l'entresegle. Així mateix, el treball d'Isabel Marcillas ens permet endinsar-nos en les qüestions socials de les primeres dècades del segle XX. Si bé l'autora ens explica el discurs de la dona en un context de feminisme incipient i les institucions culturals catalanes en les quals les dones podien formar-se per escapar a l'analfabetisme i així accedir al món laboral i sociocultural d'aleshores, també fa un repàs de la trajectòria d'Aurora Bertrana la qual personificà l'afany de treure la dona del poble de la ignorància en què es trobava immersa a principis del segle XX.

Per últim, aquest volum també recull dos projectes de recerca: un de caire lingüístic i un altre literari. El primer és el projecte DiLET, presentat per Esteve Clua i basat en la dialectomètrica, que té com a objectiu ampliar el coneixement sobre la variació lingüística i la distància entre les varietats lingüístiques del català tant des d'un eix espacial com des d'un eix temporal. A través del seu treball, Esteve Clua exposa detalladament els objectius, el marc teòric i els aspectes metodològics d'aquest projecte interuniversitari basats en l'anàlisi del Corpus Oral Dialectal (COD). El segon projecte, presentat per Jordi Malé i Joan R. Veny-Mesquida, és el Corpus Literari Digital (CLD) que té com a fita la recuperació, la preservació, la difusió i l'estudi del patrimoni literari català. Els autors expliquen els antecedents, els objectius i la metodologia d'aquest projecte d'abast pancatalà interuniversitari i interinstitucional així com també la principal eina que és la pàgina web que permet l'accés al patrimoni literari que es va incorporant digitalment a la plataforma.

Esperem que, a través d'aquests tretze treballs científics variats però tots ells amb un denominador comú «la llengua catalana», el lector pugui gaudir d'aquest primer número de la REC digital.

Immaculada Fàbregas Alegret
Université de Bretagne-Sud, França

PD: L'autora agraeix les informacions que li han estat proporcionades per Michel Bourret i Christian Lagarde.